

Arbetsmarknadsdepartementet

2014-11-05
1 (5)
Dnr 2013:678

Redovisning av uppdrag Att förstärka tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk

A2013/2958/DISK

Härmed ges en första delredovisning av regeringsuppdraget Att förstärka tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk, som avser utbildning av lärare i de nationella minoritetsspråken samiska och meänkieli i kommuner inom förvaltningsområdena. Redovisningen innehåller uppgifter om vilken typ av utbildning som gjorts tillgänglig och uppgifter om deltagare. En mer utförlig redovisning ges senast den 15 november 2015. Uppdraget är givet i särskild ordning i augusti 2013.

Sammanfattning

Regeringen har uppdragit åt Statens skolverk att ansvara för en utbildningssatsning för att förstärka tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk. Genomförandet ska ske i samverkan med riksorganisationer för de nationella minoriteterna, lärosäten, skolhuvudmän, Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget. I uppdraget ingår även att i samarbete med berörda utveckla en gemensam utbildningsmodell som görs tillgänglig för alla.

Det råder stor brist på modersmållärare i de nationella minoritetsspråken. Syftet med utbildningssatsningen är att bidra till att förbättra situationen för de elever som tillhör de nationella minoriteterna så att de får tillgång till den modersmålsundervisning de har rätt till enligt gällande bestämmelser.

Utbildningen ska huvudsakligen motsvara ordinarie lärarprogram, men anpassas till respektive persons förkunskaper, behov och förutsättningar. Validering av reell kompetens är ett viktigt inslag.

Utbildning ska erbjudas på deltid med distansstudier som kan ske parallellt med arbete och kan vara inriktade på ämnesstudier eller kompletterande pedagogisk utbildning. Inom uppdraget ingår att se till att lämplig utbildning görs tillgänglig för att utbilda minst tolv personer med goda kunskaper i ett nationellt minoritetsspråk under perioden 2014–2016. Modersmållärarna ska vara verksamma inom främst grundskola och gymnasieskola i kommunerna inom förvaltningsområdet.

Kommuner som ingår i det samiska förvaltningsområdet är: Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokoms, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

Förvaltningsområdet för meänkieli består av följande kommuner: Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Under hösten 2014 startade utbildning vid Stockholms universitet med sju meänkielitalande deltagare och vid Umeå universitet i samiska med nio nord- respektive sydsamisktalande deltagare. Samtliga deltagare har genomgått validering och utifrån den fått individuella studieplaner för en individanpassad utbildning. Utbildningen ska vara avslutad vid utgången av höstterminen 2016.

Redovisning

Skolverket fick hösten 2013 i uppdrag att förstärka tillgången till lärare i de nationella minoritetsspråken med en särskild prioriteringsordning. Personer med goda språkkunskaper i samiska och meänkieli, i första hand inom förvaltningsområdena, skulle prioriteras (A2013/2958/DISK).

Arbetsprocessen

Skolverket har samverkat i planeringsarbetet av utbildningssatsningen genom möten och kontakter med samordnare och kontaktpersoner inom förvaltningskommunerna, representanter för riksorganisationerna för nationella minoritetsspråk, Sametinget, Länsstyrelsen i Stockholms län, berörda lärosäten och huvudmän. De lärosäten som kom ifråga för denna uppdragsutbildning var desamma som redan 2012 fått regeringens uppdrag att bygga upp ämneslärarutbildning i samiska respektive meänkieli, nämligen Umeå och Stockholms universitet. Södertörns högskola hade lång erfarenhet från tidigare lärarutbildning för romska lärare och kontaktades i ett tidigt skede för att Skolverket skulle kunna ta tillvara deras synpunkter och erfarenheter. Avstämning med Arbetsmarknadsdepartementet har skett i samband med kontinuerliga lägesrapporteringar. Vid ett par av dessa tillfällen har även Utbildningsdepartementet deltagit.

Genom skriftlig information hösten 2013 riktad till skolhuvudmän inom förvaltningsområdena inbjöds berörda kommuner att anmäla intresse att delta i utbildningssatsningen. För vidare information för dem som anmält intresse bjöd Skolverket in till ett webinarium som genomfördes i slutet av januari 2014. Där gavs ytterligare information och möjlighet att ställa frågor om satsningen och villkoren för att få delta.

Skolverket tecknade under våren 2014 överenskommelser med Stockholms och Umeå universitet om uppdragsutbildning för arbetet med att planera utbildning och genomföra validering av de sökandes kompetenser i de aktuella språken. Skolverket svarade för anmälningar och urval utifrån de fastställda kriterier som fanns: behov av modersmålslärare i aktuellt minoritetsspråk, geografisk spridning, verksam i en förvaltningskommun och goda språkkunskaper i respektive språk.

I mars 2014 anmäldes cirka 20 personer som uppfyllde dessa kriterier för att delta i satsningen och en bruttolista uppfördes. Den fortsatta kontakten med de sökande och valideringsarbetet med kartläggning ansvarade lärosätena för. Bland annat gjorde de sökande en självskattning där de skulle värdera sina språkkunskaper och ange tidigare studier och yrkeserfarenhet. Upprättande av individuella studieplaner för varje deltagare efter validering gjordes av lärosätena. De individuella studieplanerna omfattar studier på deltid och distansundervisning med ett par studieträffar per termin på orter nära deltagarna.

I slutet av vårterminen 2014 anordnade Skolverket informationsträffar i Östersund och Pajala för de samiska respektive meänkielitalande deltagarna tillsammans med berörda lärosäten, där skolhuvudmän, skolledning, samordnare och kontaktpersoner samt representanter för de nationella minoritetsorganisationerna bjöds in. Syftet var att informera alla inblandade om utbildningens innehåll och upplägg, villkor och förutsättningar och att tydliggöra Skolverkets respektive lärosätenas olika roller.

Deltagare och antal

Deltagarna är verksamma i följande kommuner: Arjeplog, Berg, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokoms, Lycksele, Pajala, Umeå, Storuman, Strömsund. Åre och Östersund.

Flertalet deltagare har tidigare arbetat som lärare eller modersmålslärare i skolan, flera har påbörjad eller avslutad lärarutbildning. Det finns också några deltagare med helt annan bakgrund utan undervisningserfarenhet. Gemensamt är att de alla bedömts ha goda språkkunskaper i aktuellt minoritetsspråk.

Utbildning för totalt 16 deltagare, sju i meänkieli och nio i samiska, startade under hösten 2014 vid Stockholms respektive Umeå universitet. Utifrån de individuella studieplanerna kan utbildningen skilja sig åt bland deltagarna. De studerar på olika nivåer och med olika omfattning; ämnesteorier, språkdidaktik eller kompletterande pedagogisk utbildning.

Det fanns också intresse bland sökande för andra samiska varieteter än nord- och sydsamiska som inte kunde tillgodoses denna första utbildningsomgång då aktuellt lärosäte inte hade resurser att erbjuda en sådan utbildning. Lärosätet planerar dock att kunna starta en sådan utbildning höstterminen 2015. För nya intresserade i meänkieli finns möjlighet att ansöka och ansluta till pågående utbildning eller börja i samband med en eventuellt ny omgång under 2015.

Uppföljning

Skolverket planerar att följa utbildningen, dels genom kontinuerliga träffar med berörda lärosäten, dels med deltagare på utbildningarna en gång per termin, för att

under den pågående utbildningssatsningen ta del av erfarenheter och synpunkter och vid behov kunna göra förbättringar.

Den utbildningsmodell som Skolverket och berörda lärosäten utvecklar tillsammans och i samverkan med kommuner, ska dokumenteras och möjliggöra för skolhuvudmän att på eget initiativ kunna öka tillgången till modersmåls lärare i minoritetsspråken genom att använda sig av samma modell.

Erfarenheter av arbetet

För att sprida information om utbildningen och hitta intresserade har Skolverket kontaktat kommuner och skolhuvudmän, riksorganisationerna, samordnare och kontaktpersoner inom förvaltningsområdena.

Ett av de mest tidskrävande momenten i arbetet med utbildningssatsningen har varit att initialt hitta deltagare. Det har också varit svårt för alla inblandade kommuner, skolhuvudmän, organisationer och kontaktpersoner, att ha en uppfattning om hur många och vilka som har ”goda språkkunskaper” eller vilka som är verk samma som modersmåls lärare i skolorna.

Inte alla kommuner och skolhuvudmän har varit positiva till satsningen. Ett vanligt skäl som angetts har varit svårigheter med att finansiera utbildningen då någon ekonomisk ersättning i form av statsbidrag inte är knutet till deltagandet.

Flera deltagare har påtalat svårigheten med att få rimliga studievillkor och ekonomiska förutsättningar för att delta. Situationen med en kombination av arbete och deltidstudier ser mycket olika ut mellan deltagare. Vissa deltagare arbetar heltid under studietiden och får inte någon kompensation av sin arbetsgivare.

Skolverket har haft täta kontakter med berörda lärosäten, särskilt i planeringen och uppbyggnadsfasen av uppdragsutbildningen. Beredskap och dimensionering på berörda lärosäten har sett olika ut och inte alltid funnits för denna uppdragsutbildning som går ut på att utbilda lämpliga personer med goda språkkunskaper för att på kort sikt främja tillgången till modersmåls lärare i de nationella minoritetsspråken.

Någon ordinarie ämneslärarutbildning för modersmåls lärare finns inte sedan tidigare, men höstterminen 2014 startade en ny sådan med finska vid Stockholms universitet. Nästa år finns planer på att starta en motsvarande utbildning i samiska vid Umeå universitet då man nu fått examenstillstånd. Andra lärosäten är i olika skeden i arbetet med att planera och utveckla en lärarutbildning för modersmåls lärare i övriga nationella minoritetsspråk. Detta torde underlätta arbetet med implementering av denna utbildningssatsning då beredskap i form av resurser och kompetens redan finns på plats på lärosätena.

Vid en utvidgad satsning finns viktiga erfarenheter och goda exempel att ta tillvara och använda sig av. Kontakter och samarbete finns också etablerade mellan berörda kommuner, skolhuvudmän, deltagare och lärosäten.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

Lena Ålander
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Niclas Westin deltagit.

Bifogas:

Regeringsuppdrag A2013/2958/DISK

Kopia:

Utbildningsdepartementet